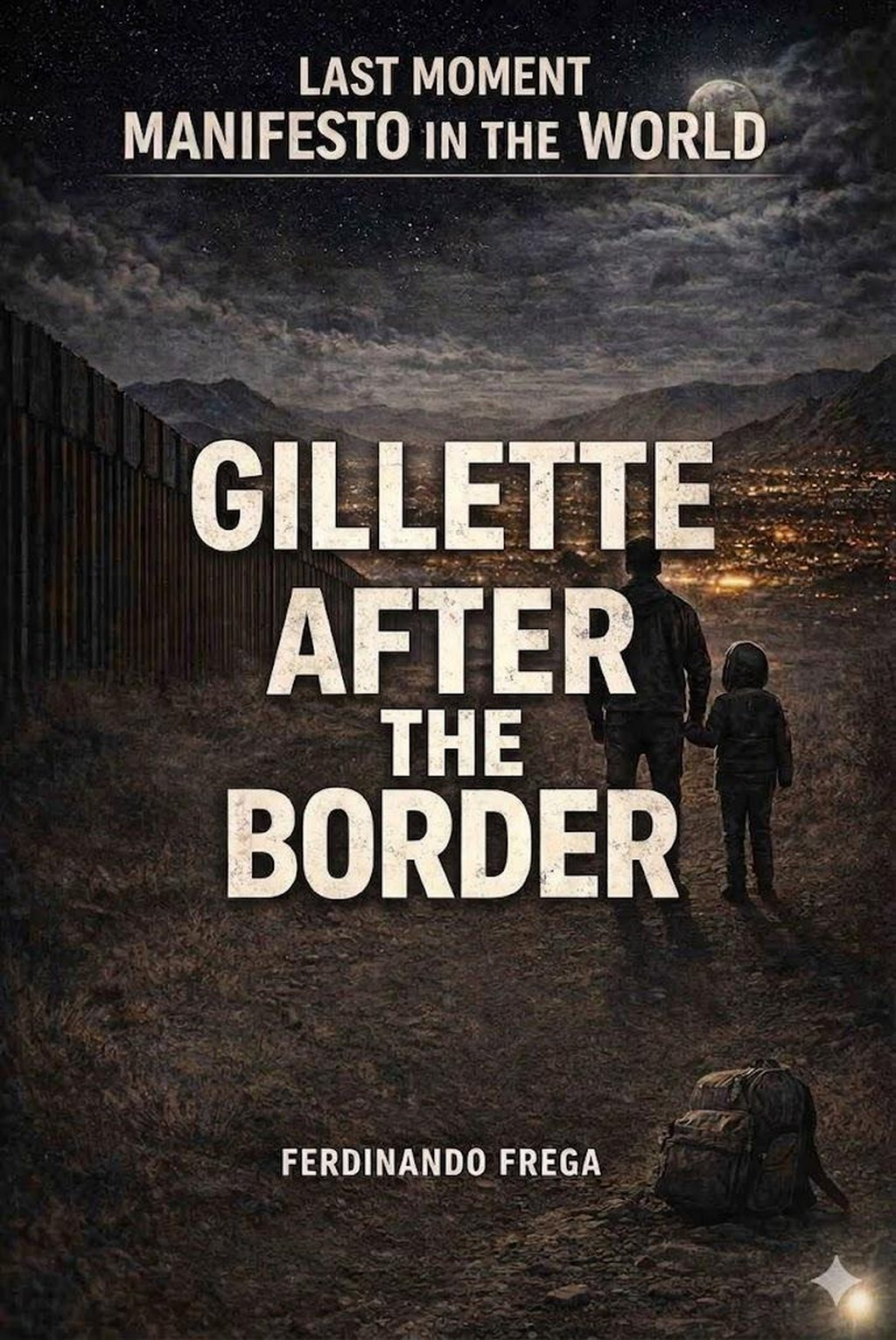
LAST MOMENT
MANIFESTO IN THE WORLD

GILLETTE AFTER THE BORDER

FERDINANDO FREGA

GILLETTE EFTIR LANDAMÆRIN

Bók um landamæri sem þröskulda fremur en múra: þjóðir, menningarheima, hefðir og þunnu línuna milli brjálsemi og sýnar. Í henni er stefnuyfirlýsing, tileinkun til þeirra sem ferðast yfir landamæri, lítil ævisaga og spurning sem höfundurinn snýr sífellt aftur til — hvað er eftir af manneskju þegar farið hefur verið yfir brúnina.

STEFNUYFIRLÝSING

Flestir skilja ekki að lífið skilgreinist ekki af því sem við eigum, heldur af nærverunni sem við skiljum eftir í öðrum. Við erum ekki hér aðeins til að safna. Við erum hér til að móta hugsun, lina sársauka, kveikja vitund.

Mannleg landamæri eru ekki bara lína milli ríkja. Þau eru fjarlægðin milli þeirra sem eyða tíma sínum og þeirra sem breyta honum í innri arfleifð.

Handan landamæranna er ekkert tóm. Þar er það sem verður eftir. Þar er það sem lifir af líkamann, landafræðina, óttann. Þar er sporið.

TILEINKUN

Til þeirra sem fara yfir sýnileg og ósýnileg landamæri. Til þeirra sem missa land, tungumál, nafn — og leita samt leiðar til að vera til í heiminum.

ATHUGASEMD RITSTJÓRA

Þessi texti fæddist af einfaldri, róttækri spurningu: Hvað er það sem við mannfólkið skiljum enn ekki? Svarið opnar nýtt svið: við erum ekki hér aðeins til að vera til, heldur til að skilja eftir lifandi spor í öðrum.

FORSENDA

Öll landamæri skipta einhverju: líkömum, kortum, minningum, réttindum, möguleikum. En dýpstu landamærin skilja að það sem líður hjá og það sem verður eftir.

FORMÁLI

Þetta er ekki texti um mörk sem lokun, heldur um mörk sem þröskulda. Mannkynið hefur byggt landsvæði, þjóðir, varnir — en skilur samt ekki að hinn sanni mælikvarði þess er ekki það sem það á, heldur það sem það miðlar.

ÁGRIP

Stefnuyfirlýsing um mannleg landamæri og landamæri landsvæða, og um það sem lifir af eftir að farið er yfir þau: minning, umbreyting, nærvera.

ÁSETNINGUR HÖFUNDAR

Ég skrifa til að skilja eftir eitthvað sem biður ekki um eignarhald, heldur um varanleika. Bros, hugsun, form nándar sem getur haldið áfram handan síðunnar.

INNGANGUR

Flestir flýta sér að finna svar þegar þeir standa frammi fyrir spurningu. Ég geri það ekki. Ég byrja á einu orði: hvers vegna?

Því ég hef ekki áhuga á að ganga inn í samtalið á þann hátt sem búist er við. Ég vil opna sprunguna sem samtalið fæðist úr. Ég vil punktinn þar sem manneskjan hættir að endurtaka og byrjar að spyrja í alvöru.

Ekki hvað við skiljum ekki — heldur hvers vegna okkur mistekst sífellt. Hvers vegna við ruglum saman eign og merkingu. Hvers vegna við förum í gegnum tímann sem neytendur lífsins í stað þess að vera nærverur sem geta skilið eftir spor. Hvers vegna við reisum landamæri utan okkar sjálfra og hunsum þau sem skipta okkur að innan. Þessi stefnuyfirlýsing hefst hér. Ekki á tilbúnu svari, heldur á brýnni þörf. Ekki á formúlu, heldur á þröskuldi.

Fyrsta spurningin biður ekki um afstöðu. Hún biður um berskjöldun. Hún biður okkur að stíga niður að þeim punkti þar sem tungumálið hættir að vera yfirborð og verður aftur nauðsyn.

Þess vegna svara ég ekki strax. Fyrst stend ég frammi fyrir upprunanum. Fyrst hlusta ég á sárið. Fyrst segi ég eina orðið sem enn getur opnað hugsunina: hvers vegna.

Úr þessari sprungu hefst textinn. Héðan verður hann að íhugun um mannleg landamæri, landamæri landsvæða og innri landamæri. Héðan opnast leiðin að því sem kemur á eftir: ekki tóminu, heldur því sem eftir er; ekki endinum, heldur sporinu; ekki lokuninni, heldur því sem lifir af.

Þessi stefnuyfirlýsing gengur inn á staðinn þar sem svör duga ekki lengur — og hefst á nákvæmlega þeim punkti þar sem manneskjan neyðist til að horfa á sjálfa sig án skjóls.

FORSPJALL

Íslensk útgáfa

Stefnuyfirlýsingin kannar merkingu mannlegra landamæra, landamæra landsvæða og innri landamæra og leggur áherslu á mikilvægi nærverunnar og sporsins sem við skiljum eftir í öðrum, handan hinnar efnislegu tilveru einnar saman.

Tileinkun til þeirra sem ferðast yfir landamæri

Hún er tileinkuð þeim sem fara yfir sýnileg og ósýnileg mörk, missa land, tungumál eða nafn, en leita samt leiðar til að vera til í heiminum.

Grundvallarspurningin

Höfundurinn hefst handa með róttækri spurningu um það sem við skiljum enn ekki og staðhæfir að við séum hér ekki aðeins til að vera til heldur til að skilja eftir lifandi spor í öðrum.

Eðli landamæra

Landamæri skipta líkömum, kortum, minningum, réttindum og möguleikum — en dýpstu landamærin eru þau sem liggja milli þess sem líður hjá og þess sem verður eftir.

Landamæri sem þröskuldar

Mörk eru ekki lokanir heldur þröskuldar. Hinn sanni mælikvarði mannkynsins felst í því sem við sendum frá okkur, ekki í því sem við eigum.

Stefnuyfirlýsing um mannleg landamæri

Lífið skilgreinist ekki af því sem maður á heldur af nærverunni sem maður skilur eftir í öðrum. Mannleg landamæri eru fjarlægðin milli þeirra sem einungis neyta tímans og þeirra sem breyta honum í innri arf.

Þjóðir og menning

Þjóðir eru lifandi minningar sem veita viðnám og krefjast viðurkenningar, en menningarheimar eru stafróf tilfinninganna — andófsathafnir gegn gleymskunni.

Hefðir og samneyti

Hefðir eru holdgerð samfella sem stenst tímann. Samneytið myndar fyrstu mannlegu landamærin, staðinn þar sem sjálfsmynd mótast í gegnum gagnkvæma viðurkenningu.

Landamærin milli brjálsemi og sýnar

Þeir sem fara yfir landamæri hugsunarinnar geta verið álitnir sjúkdómstilfelli eða spámenn; línan milli brjálsemi og sýnar er þunn, oft dregin af óttanum við að hlusta.

Að gefa án þess að eiga

Höfundurinn segist gefa án þess að vænta neins í staðinn og greinir á milli mannlegra raka og viðskiptalegra raka.

Stefnuyfirlýsingin er leið yfir — sem heldur áfram handan síðunnar.

HEIMURINN

Þjóðirnar

Íbúar heimsins eru ekki fjöldi sem á að telja heldur lifandi minningar á hreyfingu. Hver manneskja er sár sem heldur áfram að anda, tungumál sem neitar að láta temja sig, hungur sem brauð eitt getur ekki þaggað niður, himinn sem ekki verður brotinn saman í fána.

Þjóðir sækja ekki fram — þær þrauka. Þær biðja ekki um að vera skildar heldur viðurkenndar. Hver þjóð er skjalasafn um það að lifa af, einstök leið til að halda lífi þegar allt í kring hrynur.

Engin þjóð er á jaðrinum. Jaðarinn er einfaldlega sá staður sem heimurinn hefur enn ekki lært að sjá.

Menningarheimar

Menningarheimar sundra ekki mannkyninu — þeir gera það læsilegt. Þeir eru stafróf tilfinninganna, kort sársaukans, dansar fagnaðarins, rúmfræði heimkomunnar.

Hver menning er tilraunastofa merkingar, tilraun til að gefa ráðgátunni um að vera á lífi form. Ekki sjálfsmyndir til að verja, heldur spennur til að fara yfir.

Hver menning er bráðabirgðasvar við leyndardóminum um að vera hér, núna, í þessum líkama. Og hvert svar er andófsathöfn gegn gleymskunni.

Hefðir

Hefðir eru það sem stenst rof tímans. Þær eru ekki fortíðarþrá — þær eru holdgerð samfella.

Endurtekin hreyfing er ekki vani: hún er minning sem lætur ekki undan. Orð sem gengur mann fram af manni er ekki þjóðfræði: það er að tilheyra. Sameiginlegt borð er sáttmáli. Sameiginleg sorg er form réttlætis.

Hefðir eru fortíðin sem neitar að deyja — sem snýr aftur hvert sinn til að minna okkur á hver við erum þegar enginn horfir.

Samneyti

Samneytið myndar fyrstu landamærin sem manneskjan fer yfir. Áður en við tölum snertum við. Áður en við skiljum horfum við.

Við erum tengsl, núningur, þörfin fyrir að vera viðurkennd. Jafnvel þögn frammi fyrir öðrum er tungumál. Samneytið er staðurinn þar sem landamærin milli mín og hins bresta — og möguleikinn á að vera hefst. Það er engin sjálfsmynd án vitnis.

Lítil ævisaga

Ég kem úr skrifum sem sóttust aldrei eftir sölum, heldur nærveru. Ég hef farið í gegnum ár hugsunar, sára, þrjósku, skýrleika. Ég skrifaði aldrei til að taka pláss — ég skrifaði til að hverfa ekki. Hvert orð hefur verið þröskuldur, hver bók vitni, hver athöfn andóf. Ævisaga mín er ekki ferilskrá — hún er braut. Ég leita ekki að lesendum — ég leita að vitnum.

Markmið

(Að kanna mörkin)

Að snerta brún heimsins

Markmið mitt er ekki að lýsa heiminum heldur að snerta mörk hans.

Skrif sem landamærapróf

Skrif eru landamærapróf: ekki til að segja, heldur til að sjá hvað verður eftir þegar allt hefur verið sagt.

Norðurpóllinn

Norðurpóllinn markar ystu landamæri landfræðilegs ímyndunarafls: ís, þögn, fjarvera, viðnám. Hann er staðurinn þar sem heimurinn virðist enda — og byrjar í staðinn aftur í annarri mynd. Hver stefnuyfirlýsing þarf sitt ómögulega norður. Ekki sem áfangastað, heldur sem spennu.

Norðurpóllinn er sönnun þess að jafnvel tómið má byggja, ef farið er yfir það af skýrleika. Hann er punkturinn þar sem kortið hættir að vera landfræðilegt og verður örlög.

Dýrin

Dýrin eru landamærin sem auðmýkja okkur og fullkomna okkur. Þau horfa á okkur úr annarri málfræði hins lifandi. Þau tala ekki — þau segja. Þau útskýra ekki — þau sýna.

Þau eru líffræðilegt minni heimsins, sönnun þess að við erum ekki miðjan heldur leið hjá. Hvert dýr er spurning sem þarf ekkert svar — aðeins nærveru. Þau leita ekki merkingar — þau holdgera hana.

Geðlæknir eða sjúkratilfelli?

Hér er lokaspurningin: sýn eða frávik? Spádómur eða einkenni?

Þeir sem knýja hugsunina handan landamæranna eru oft lesnir sem tilfelli áður en á þá er hlustað sem rödd. Hvert nýtt tungumál fer, að minnsta kosti einu sinni, í gegnum grun um sjúkdómsgreiningu.

Landamærin milli brjálsemi og sýnar eru þunn — og oft ákveðin af þeim sem óttast að hlusta.

Ég bið ekki um sjúkdómsgreiningu — ég bið um athygli. Ég leita ekki eðlileika — ég leita sannleika.

ATHUGASEMD HÖFUNDAR

Alla ævi hef ég alltaf fundið gleði í að gefa, aldrei í að taka. Það hefur verið minn eini þráláti eiginleiki í sextíu og eitt ár: að bjóða, ekki að halda í. Og jafnvel hér gat ég ekki annað en haldið áfram að vera ég sjálfur — að skilja eftir eitthvað sem á að verða eftir í huga fólks, ekki í vösum mínum.

Alþjóðlegi útgáfuiðnaðurinn hefur einkennilega trú: að það sem gefið er ókeypis hljóti að vera lítils virði. Að bók sem boðin er að gjöf sé bók af minna gildi.

Það eru rök viðskipta — ekki mannleg rök. Samkvæmt þeim rökum ætti Bezos að taka strætó í stað einkaþotu. Ahahahah. Svo fáránlegt er það.

Ég geri hið gagnstæða. Ég gef það sem ég hef að bjóða — ekki það sem ég vonast til að fá.

Munurinn virðist lítill, en hann er það ekki. Hann er línan sem skilur að eign og nærveru, útreikning og örlæti, markað og spor.

Þessi stefnuyfirlýsing er ekki vara — hún er leið yfir. Athöfn sem biður ekki um neitt í staðinn. Brot af mér sem heldur áfram að ganga jafnvel þegar ég get það ekki lengur.

Takk fyrir. Og njótið — í alvarlegasta og léttasta skilningi orðsins.

Lokaorð

Hin raunverulegu landamæri eru ekki endimörk landsins. Þau eru augnablikið þegar við ákveðum hvort við förum í gegn án þess að skilja neitt eftir — eða verðum nærvera.

Ferdinando Frega